

“La tinta és addictiva”

Paco Camarasa (València, 1950) és el comissari de BCNegra, el festival del gènere negrecriminal que, fins l'11 de febrer, converteix Barcelona en capital del crim literari. I és llibreter, també. D'arrel. Amb tinta i musclos.

Com us neix l'interès pel gènere? —A la Universitat de València. Algú em va passar un llibre i em pensava que era de camperols lluitant contra els latifundistes. Pel títol: *Cosecha roja*. I va resultar que era de Dashiell Hammett. I que m'interessava molt. Eren els anys 60 i vaig descobrir una novel·la negra fantàstica.

—**Hi vàreu entrar per un equívoc!**

—Sí, de rebot. En aquell moment s'havia de llegir novel·la negra de forma doblement clandestina, perquè se suposava que la gent d'esquerra havíem de llegir coses com ara *Así se templó el acero* o *La joven guardia roja*. La novel·la negra es veia com un entreteniment. Sempre agrairé el paper de Vázquez Montalbán, que va començar a escriure novel·les de lladres i serenos i ens va donar arguments per al sector *pecero*: ei, que és d'en Vázquez Montalbán, deies. I callaven. Va ser la coartada perfecta.

—**Novel·la o cinema?**

—Ah, jo sempre llibre! Mira el Carvalho de Vázquez Montalbán mateix: parla, explica, actua, però també reflexiona. Com ho fas a la pantalla? Hi pots posar una veu en *off*, però, en fi. Jo crec que John Huston és un malparit.

“El gènere negrecriminal pot explicar realitats que no arriben a la premsa per limitació d'espai o

—**Apa.**

—M'explicaré [i somriu]: m'encanta, per moltes raons. Però hi ha dues novel·les fantàstiques, *La jungla d'asfalt* i *El falcó maltès*. I Huston les fa. I són tan bones pel·lícules, que, després, la gent ja no llegeix els llibres.

—**Els seguidors del gènere feu grup a banda, diguem-ne?**

—Sí, som els mormons de la literatura: som una secta, naturalment. I no tan sols això: també tenim subsectes. Concretes. A més de la gent que idolatra algun autor. És a dir: quan algú llegeix Ellroy, llegeix tot Ellroy. Si se li acudís d'escriure una llista d'anar a comprar, també. Són addictes d'un autor i d'una tendència i d'un gènere. Quan la gent entra a la llibreria i et diu escolta... Tu els has de preguntar: americana o europea? I després: europea del nord o del sud? És clar, perquè hi ha gent que llegeix tot el que ix de novel·la negra mediterrània: Camilleri, Vázquez Montalbán, Ferran Torrent... i no llegirà

mai autors del nord, que li semblen una cosa freda. Cadascú té les seues manies. I ens sentim orgullosos de ser addictes a una secta.

—**I en què es diferencia la novel·la negra mediterrània de la nòrdica?**

—És que hi ha l'Europa protestant i la catòlica, la de la mantega i la de l'oli d'oliva, la dels destil·lats i la del vi, la de les cases i la del carrer. Segurament els suecs tenen unes cases fantàstiques per a quedar-s'hi dins. Jo visc a la Barceloneta, on són tan petites que a les 7 del matí la gent surt al carrer. I hi ha el tema religiós, també: els catòlics confessen, el rector els absol i s'endú el sentiment de culpa. Però els del nord no tenen aquesta possibilitat, i el complex de culpa queda. I es va recargolant. No pots parlar amb ningú, no tens un bar on pugues dir que tens ganes de matar el primer ministre. I al final ho acabes fent de veritat. Aquí potser matem per honor. Quan arriba al nord, aquest concepte es congela. Allà,

d'empresa. Més aviat aquesta darrera”

a les novel·les tot és més fosc, més solitari, mentre que aquí tenim carrer, cuina, companys que parlen, embussos de trànsit...

—**Ara l'onada de novel·la nòrdica triomfa també aquí.**

—Sí, però això és una altra història. Abans del *Millennium* de Larsson ja hi havia hagut un èxit: Mankell. I ell va obrir forat per a la recuperació de Söwall i Wahlöö, la parella de suecs que va crear l'inspector Martin Beck, els anys 60. Però una cosa és això i una altra el problema que hi ha.

—**Quin?**

—Que a la indústria editorial no hi tenim editors. Ni tan sols editors executius: hi tenim editors fotocopiadors. I diuen: què toca, Suècia? Au. Vampirs? Doncs en cinc anys, dos-cents llibres de vampirs. I quan passi la moda tornarem a estar vint anys sense literatura de vampirs. A més, la indústria editorial no sap distingir. Veuen nòrdics i ho posen tot al

mateix sac. Però resulta que els danesos no tenen res a veure amb els suecs, ni els suecs amb els islandesos. Camilla Läckberg podria ser com una Agatha Christie més jove i més freda, però també hi ha gent com Roslund i Hellström, que vénen a BCNegra, que són fantàstics i que t'obliguen a dir: d'acord, m'ho feu passar molt bé llegint, però sou uns fills de puta perquè al final em feu preguntar: i jo què faria en aquest cas? Segueixen aquesta tradició de la novel·la nòrdica, que t'obliga a pensar, que és crítica perquè és política.

—**El gènere negre és subversiu?**

—En aquest moment, sí. És la mirada més crítica. Evidentment, ho era els anys 30. A l'origen del gènere negre, Hammett o Chandler no volen fer una crítica del capitalisme. Hammett era militant del partit comunista, i coherent. Hi ha un llibre que mostra els interrogatoris durant el maccarthisme. És interessant per les preguntes que li fan i avorrit per les respostes: ell sempre hi diu el mateix: “No respondré aquesta pregunta.” Mai no va denunciar. I el van enviar a la presó. De tota manera, a les seues obres no hi feia una crítica explícita al capitalisme. No es tractava d'això. No necessitava fer-ho. Simplement explicava com era el capitalisme, com era la policia.

—**Descripció de la realitat.**

—Exacte. Novel·lada. I descriure la realitat ja és subversiu. A *El llarg adéu*, de Chandler, del 1953, hi ha un personatge que diu: penseu que la premsa és per a donar notícies? No, home! És per a vendre publicitat! Després hi ha una altra qüestió, gent com Petros Màrkari, que fa una novel·la en què, a partir de la realitat de la crisi de Grècia, algú mata un banquer. És un altre vessant de la novel·la negra. Alguns autors maten al paper a qui els agradaria matar de veritat. També es poden explicar moltes realitats que no arriben a la premsa perquè els periodistes tenen una limitació d'espai o d'empresa. Més aviat aquesta darrera.

—**En el món ultracomunicat encara hi ha silenci que pot suplir la novel·la negra?**

—És que, segons quines informacions, o les demostres o et pots trobar que et cau a sobre tot el pes dels advocats dels poderosos. Però resulta que no poden fer res contra la ficció. Jo no puc dir que hi ha un senyor una mica calb amb somriure de pederasta que afavoreix els

seus amics en canvi de no sé què... Però puc crear un personatge, dir-ne Campos i inventar-me les coses que m'imagino que ha fet. De Pacos Camarasa més o menys coneguts, mira, resulta que almenys n'hi ha tres: un futbolista, un editor de còmic i jo mateix. En tot cas, on no arriben les qüestions que es poden demostrar, arriba a la capacitat de ficció, que podem modular. És clar que això té un altre problema [somriu]: últimament cal demanar a la realitat que, si us plau, siga lògica i versemblant, perquè no se la creu ningú.

—**Si us dic “aranya” pensareu en llibres...**

—Sí. Jo vaig fer econòmiques i vaig tenir la sort d'entrar a la facultat quan encara no existia: feia primer i no hi havia tercer. Van ser uns anys fascinants. Fins i tot vam arribar, des del comitè d'estudiants, a discutir plànols amb els arquitectes. I vam descobrir que a la nova facultat posaven la caldera davant dels ascensors i una escala; els vam dir: en sabem poc, però això no deu poder ser... I ho van canviar. Era un moment molt especial.

—**I l'aranya?**

—Un germà meu es va quedar La Araña, una llibreria molt de disseny, i em va dir si hi podia ajudar. Aleshores jo no sabia que la tinta d'impresió, siga de diari, de revista o de llibre, és molt més addictiva que la cocaïna, la cafeïna o un *politoxi* qualsevol. I que quan hi entres ja no en surts mai. Mai. Vaig ser llibreter, a València, entre el 76 i el 82. Una de les primeres coses que vaig fer a la Fira del Llibre va ser ajudar l'Eliseu Climent a repartir paquets per les llibreries. Fèiem la fira a la plaça del País. El 77 teníem partits polítics però alcalde feixista, Miguel Ramón Izquierdo. I recordaré sempre un moment fantàstic, allà a la fira, davant de l'Ajuntament, cantant amb Al Tall “que vinga la llum i que al senyor alcalde li donen per el cul”.

—**Cançó popular.**

—Sí. Van ser moments molt bons. Durs, també. Encara que fa una mica de vergonya de dir-ho havent-hi 3i4, a nosaltres *només* ens va tocar una bomba. A ells els van atacar cada any! Però allà les tenies: 3i4, Dau al Set, Dàvila... En vaig aprendre molt. I la passió de llibreter queda. Carles Jorro, Gabriel Sendra... La professió més meravellosa del món. Ni editor ni res. Llibreter.

—Sí?

—És clar! I encara aguantem. Som resistents. N'hi ha, de llibreries. A Catalunya, més. Una de les diferències amb Madrid és aquesta. La diferència quant a la difusió de la novel·la negra, per exemple, era la Llibreria Francesa, al passeig de Gràcia. Tenia un soterrani amb tota la col·lecció "Série noire" de Gallimard. Les llibreries marquen diferència. València no hauria estat igual els anys 70 i 80, si no fora per les llibreries, que eren un lloc de trobada i, per tant, de resistència. Eren els espais de llibertat. I la diferència entre Catalunya i la resta de l'estat és que hi ha llibreries: a Vic, La Tralla; a Granollers, La Garba; la Robafaves a Mataró; la 22 a Girona; Caselles a Lleida... I, a Barcelona, hi tenim La Central, Documenta, Catalònia... Tot això crea teixit social, fa que els lectors siguin d'una altra forma. A Madrid, els preguntes on compren i et diuen "a qualsevol lloc". I van a parar a un magatzem. Si València tinguerà la mateixa xarxa de llibreries que Barcelona no seria del PP.

—**I com vàreu anar a raure a la Barceloneta?**

—Per una crisi econòmica. És que sóc un bon llibreter però un gerent fatal. D'entrada, però, vaig passar de València a Barcelona per una persona que es diu Montse Clavé, que em va portar a Horta. I després vaig anar al Born, vaig patir com es convertia en un barri *fashion* i vaig passar a la Barceloneta. Havíem muntat la llibreria. Que no té aparadors però sí soterrani. Volíem ser en un barri: el Raval ja no és com era, quedaven Gràcia o la Barceloneta, i vam triar el mar.

—**Sou home del gènere negre i que canvieu de ciutat per amor.**

—Sí, és clar! Per amor i per desamor. Per amor a una persona i per desamor a una ciutat. M'havien robat la València que jo coneixia. Era fantàstica. Xafardera? Sí. Però solidària, també. Ara no la reconec. I fa mal. Algú l'ha convertida en una gran falla absolutament buida per dintre. I això crema. A poc a poc. No sé què ens ha passat. Hem batallat poc? No ho sé.

—**I és més negra Barcelona que València?**

—Sí. És més capitalista. Té un port més important, durant molt de temps ha estat a prop de la frontera, és una ciutat

“València era fantàstica. Xafardera? Sí. Però solidària, també. Ara no la reconec”

de negocis. I hi tenim més personatges: Méndez, Carvalho, Petra Delicado...

—**En parleu com si fossin reals.**

—És que ho són! Com Holmes, no? De fet el 6 de gener en celebrem el naixement.

—**I com neix la llibreria Negra i Criminal?**

—Doncs perquè jo tenia més de cinquanta anys, em vaig quedar sense feina i no me'n donaven. Tenia dos problemes: edat i coneixements.

—**Problemes?**

—Es veu que necessitaven gent que tractara els llibres com si foren productes. I jo sempre parlava de llibres i d'autors. Però vam trobar un senyor molt especial que va aparèixer a la nostra vida, una espècie de noble alemany que ens va fer de mecenes. I vam muntar Negra i Criminal.

—**Molt bon nom, per cert.**

—És de Montse Clavé. Brillant. Jo li hauria posat Hammett and Chandler o una cosa així, fatal. Perquè, a més, dius: Agatha Christie és novel·la negra? No. Però és novel·la policíaca. Chandler és policíaca? Sí. Però també negra. D'acord: delimitem negra i policíaca.

Però, i què en fem, de la Highsmith? Doncs Negra i Criminal ho engloba tot: *thriller*, espies i tot.

—**I vàreu fer una llibreria temàtica.**

—Sabíem que, a començament del 2000, només podia ser una petita llibreria, fent coses concretes, que els clients tingueren nom i no número; sabíem que, a la Barceloneta, no hi vas camí de res sinó expressament, així que també havíem de fer comunitat. Per tant, la cosa no era agafar el pastís d'uns altres, sinó obrir el pastís, augmentar-lo. I crear addictes. Ara fem set clubs de lectura, som en alguns premis, coordinem el BCNegra... Perquè una llibreria que no té una comunitat, no va. De fet, hem tingut dificultats, hem estat a punt de tancar i no ho hem fet perquè hem creat un altre club: en diem Còmplices de Negra i Criminal, paguen 10 euros i els donem un carnet que no serveix de res. Però gràcies a ells la llibreria continua oberta.

—**Paguen perquè existeixi.**

—N'estem molt contents. Els mercats ens deien: heu de tancar perquè la lògica diu que no veneu prou. Però algú va respondre: no volem que tanqueu. I amb la seua petita aportació va decidir de derrotar els mercats. I, en aquest cas, hem guanyat. Per quant de temps? No ho sé. Jo parle com Guardiola: d'enguany.

—**I els dissabtes, musclos.**

—Sí. I cada diumenge que podem obrir, toca vermut a granel de la Barceloneta, que és de les poques coses que encara es poden comprar a granel. I allà hi ha vermuts fantàstics.

—**I per què musclos?**

—Quan va passar la catàstrofe del Prestige i tot es va omplir de *xapapote*, la gent de Galícia va dir: no us oblideu de nosaltres, continueu consumint marisc d'aquí. I vàrem decidir que sí. Teníem dues opcions, perquè som molt canònics i havia de ser negre: musclos o percebes. L'economia ens va fer decantar. Després, quan allà van continuar votant PP, ens vam empenyar i vam dir que a fer la mà. Però la gent s'hi havia habituà. I ara en fem per als nostres clients.

—**Hi ha tertúlia, a més?**

—Bé, si hi ha un autor, fem musclos. I si no hi ha autor, fem musclos. Ara, el dia que ve Andreu Martín, com que n'és addicte, procurem tenir també patates fregides. No som gens sectaris.

Núria Cadenes